

Työn priorisointi ja asiakasturvallisuus ajankohtaisena eettisenä haasteena

Kohderyhmänä: lapsiasiakkaat

Elina Ikonen
Lastensuojelun sosiaalityöntekijä
(YTM)

Tarkastelunäkökulmat

- Lapsiasiakkaat ja kaltoinkohtelu
- Lapsiasiakkaiden turvallisuus ja lapsen edun toteutuminen
- Työnpriorisoinnin eettiset haasteet lainsäädännön, ammattietiikan ja resurssien rajapinnassa
- Työntekijän vastuu lapsiasiakkaan edusta ja turvallisuudesta

Lasten kaltoinkohtelu

Väkivallan muodot

1. Fyysinen väkivalta

- **Aktiivinen** fyysinen väkivalta voi olla lyömistä, potkimista, palovamman tuottamista, hiuksista repimistä tai kuristamista. Pahimmillaan pahoinpitely johtaa kuolemaan.
- **Passiivinen** fyysinen väkivalta on hoidon laiminlyöntiä, esimerkiksi kun vauvan vaippaa ei vaihdeta päiväkausiin tai lapselle ei anneta ruokaa.

2. Lapsen seksuaalinen riisto

3. Kemiallinen väkivalta

- **Aktiivista** kemiallista väkivaltaa on esimerkiksi päihteiden tai tarpeettomien lääkeaineiden/aineiden antaminen.
- **Passiivista** kemiallista väkivaltaa on ettei lapselle anneta hänen tarvitsemiaan lääkkeitä tai lääkkeitä jätetään huolimattomasti lasten ulottuville. Sitä voi olla myös lasta vaurioittava sikiöaikainen äidin alkoholin ja huumeiden käyttö.

4. Psykkinen väkivalta

- **Aktiiviseksi** psykkiniseksi väkivallaksi voidaan kutsua sitä, että lasta jatkuvasti moititaan, pelotellaan, nöyrytetään tai pilkataan. Hänen tekemisiään ja ajatuksiaan ei hyväksytä eikä ymmärretä, häntä nimitellään ja puhutellaan halveksivasti.
- **Passiivista psykkinistä väkivaltaa** on lapsen jättäminen täysin huomiotta.

5. Rakenteellinen väkivalta

- **Aktiivista** rakenteellista väkivaltaa on hierarkkisuus kun joillain ihmisillä tai ryhmillä on oikeus määrätä ja alistaa muita heidän tarpeistaan, tunteistaan ja oikeuksistaan piittaamatta. Tällaista tapahtuu jatkuvasti kaikkialla yhteiskunnassa, kodeissa, työpaikoilla ja erilaisissa yhteisöissä.
- Lapsiin kohdistuva passiivinen muoto on yhteiskunnan säädökset, käytännöt ja normit, joissa ei oteta huomioon lapsen oikeuksia.

6. Sosioekonominen väkivalta

- **Passiivista** voi olla esim. heitteillejätto, kun avuttomalle ihmiselle ei järjestetä asuntoa ja toimeentulomahdollisuuksia.

Lasten henkinen kaltoinkohtelu

- Henkinen kaltoinkohtelu/vaille jääminen kuvastaa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta, ei varsinaista tapahtumaa. Piirre hallitsee tai luonnehtii vuorovaikutussuhdetta.
- Vuorovaikutus on haitallista lapsen psyykkiselle terveydelle ja kehitykselle.
- Henkinen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti pitävät sisällään sekä tekoja että tekemättä jättämistä.

Glaser, D. 2002. Child Abuse and Neglect.

Henkisen kaltoinkohtelun/laiminlyönnin luokittelua

1. psykologinen poissaolo, laiminlyönti
2. lapsen näkeminen vääristyneesti
3. kehityksellisesti epäsopeva vuorovaikutus
4. lapsen yksilöllisten rajojen rikkominen tai huomiotta jättäminen
5. lapsen sosiaalisen kehityksen estäminen tai vääristäminen

Glaser, D. 2002. Child Abuse and Neglect.

Huostaanotetun lapsen riski joutua uudelleen kaltoinkohdelluksi

- Joidenkin tutkimusten mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset kokevat selvästi enemmän väkivaltaa kuin biologisissa perheissään asuvat lapset, mistä johtuen laitoksissa asuvia lapsia on pidetty kaltoinkohtelun erityisenä riskiryhmänä (Benedict & al. 1994; Hobbs & al. 1999).
- Kaltoinkohtelua voi tapahtua mm. sijaishuoltopaikassa, biologisten vanhempien tapaamisissa tai vapaa-ajalla.
  - Erityisen suuri riski joutua seksuaalisesti riistetyksi on ”hatkassa” (luvaton poistuminen sijaishuoltopaikasta) olevilla nuorilla.
- Huostaanotto ei siis aina välttämättä turvaa lasta kaltoinkohtelulta.

Case: Lapsen ja biologisen vanhemman tapaaminen

Huostassa olevan lapsen biologinen äiti tapaa 10-vuotiasta lastaan noin kerran kuukaudessa ja soittaa kerran viikossa sijaisperheeseen.

Äidillä on pitkä päihdehistoria, joka on vaikuttanut hänen olemukseensa ja se näkyy myös lyhyessä tapaamisessa. Äidin vuorovaikutustyyli on hyvin painostava ja puheentasolla aggressiivinen.

Äiti syyllistää lasta siitä miksi tämä kutsuu sijaisäitiä äidiksi ja vaatii lasta tulemaan yön yli kestäviin tapaamisiin luokseen. Äiti moittii lastaan rumasti leikatuista hiuksista ja kuinka lapsi on lihonut sijaisperheessä.

Kaksi tuntia kestävän tapaamisen aluksi äiti on hyvin hermostunut käyden ylikierroksilla ja lopuksi lähes torkahtaa.

Tapaamisen aikana lapsi on jännittynyt ja ei juuri oma-aloitteisesti puhu äidille. Sijaisperhe kertoo, että tapaamisen jälkeen kotona lapsi oli allapäin, ei saanut kunnolla unta ja hakeutui normaalia enemmän sijaisvanhempien läheisyyteen.

Lastensuojelulaki 417/2008

62 § Yhteydenpidon rajoittaminen

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan 63 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä **rajoittaa**, jos yhteydenpidosta ei ole voitu 30 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheistensä kanssa, ja jos:

1) yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai

2) yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai

3) rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi; taikka

4) 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Moniammatillinen yhteistyö

lapsen edun ja turvallisuuden
tukemiseksi

Case: Lapsiasiakkaiden asema ja moniammatillinen yhteistyö

Perheen vanhemmilla on asiakkuus päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Perheellä on lastensuojelussa oma vastuusosiaalityöntekijä. Perheen vanhemmat eivät ole oma-aloitteisesti aluksi kertoneet, että heillä on itsellä hoitokontakti omien päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi.

Asiakkuuden jatkuttua yli vuoden käy lopulta ilmi vanhempien hoitokontaktit ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä ehdottaa verkostoneuvottelua kaikille työntekijöille, jotka työskentelevät perheen parissa. Perheen tilanteessa harkitaan lasten sijoitusta kodin ulkopuolelle.

Äidin vastuutyöntekijä a-klinikalta toteaa neuvottelussa, että lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle romahduttaa vanhemman tilanteen ja se ei olisi hyvä ratkaisu. Neuvottelussa muodostuu jännitteinen asema eri työntekijöiden välille, joista kukin edustaa omaa asiakastaan.

Moniammatillisen yhteistyön haasteet ja lapsiasiakkaan asema

Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012:

- Lasten huomioimisessa aikuisille suunnatuissa mielenterveyspalveluissa on puutteita. Vanhempien kykyä huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta ei aina arvioida siinä yhteydessä kun vanhempi tai vanhemmat yhdessä hakevat apua henkilökohtaisten tai parisuhdeongelmien ratkomiseen.
- Laiminlyönnit tai viranomaisten välisessä yhteistyössä ja tiedonkulussa on puutteita.

→ Moniammatillisen yhteistyön merkityksen tiedostaminen lapsiasiakkaiden edun ja turvallisuuden turvaamiseksi

→ Tiedonkulun esteisiin vaikuttaminen

Valtion tarkastusviraston tuloksellisuuskertomus lastensuojelusta 2012:

- Lastensuojelun ja mielenterveyshuollon yhteistyötä on tehostettava, jotta lapset saavat tarpeita vastaavan hoito- tai sijaishuoltopaikan.

Lapsen ääni kuuluviin

mutta kuuluuko?

Lastensuojelulaki (LSL 417/2008)

1§ Lastensuojelulain tarkoitus

Lain tarkoituksena on turvata **lapsen oikeus** turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

4 § Lastensuojelun keskeiset periaatteet

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.

Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon **lapsen etu**.

Mitä laki määrittää lapsen äänen kuulemisesta?

- Uusi lastensuojelulaki korostaa lapsen edun huomioimista ja hänen kuulemistaan ja mielipiteensä selvittämistä kaikissa häntä koskevissa asioissa.
- Lapselle nimetyn sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista, avustettava lasta tai nuorta hänen puhevaltansa käytössä ja tarvittaessa ohjattava lapsi tai nuori riittävän oikeusavun piiriin.
- Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi riittävän usein henkilökohtaisesti.

Räty, Tapio. 2007. Uusi lastensuojelulaki.

Lastensuojelulaki (417/2007)

Lapsen äänen riski jäädä kuulumattomiin

- Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012: Viranomaiset eivät ota perheiden kriisejä käsitellessään riittävästi huomioon lapsen näkökulmaa.
- Haasteena asiakastyössä on usein löytää tilaa eri näkökantojen kuulemiseen, erityisen lapsen ääni on vaarassa jäädä kuulumattomiin. Estäviä tekijöitä ovat esim. luottamuksen puute tai kuulumisen liian ahdas tila.¹

¹Pohjola, A. 2002. Pahan säikeitä auttamistyössä. Teoksessa Laitinen, M. & Hurtig, J. (toim.) Pahan kosketus. Jyväskylä: PS-kustannus. 42-62.

→ Tavoitteena lapsen ja vastuutyöntekijän riittävän tiivis ja luottamuksellinen suhde

Lapsen asemaan vaikuttavia riskitekijöitä

- Työprosessin pirstaloitunut asiantuntijuus: toisen käden tieto vastuutyöntekijän päätöksen perustana.
- Juridisoitumisen vaikutus
  - riskinä vanhempien oikeuksien korostuminen lasten oikeuksien ja turvallisuuden kustannuksella
  - lapsen yksityisyyden suoja ajoittain vaarassa

Työn priorisointi

lapsen aseman turvaajana vai uhkana?

Case: sosiaalityöntekijän työajan jakautuminen

Sosiaalityöntekijöille on määritelty lastensuojelulaissa, sosiaaliviraston sovellusohjeissa ja työyksikkökohtaisesti tiettyjä pakollisia työtehtäviä, joissa on myös tietyt aikamääreet.

Kun lasketaan tosiasialliset työtunnit mitä näiden työtehtävien suorittaminen vaatisi, voidaan todeta ettei työaika riitä niihin. Työntekijä ei pysty siis pysty täyttämään edes perustyötehtäviään, joihin laki ja kunnan sovellusohjeet velvoittaa.

Samanaikaisesti työntekijä saattaa joutua tekemään paljon työtehtäviä, jotka eivät ole suoraa sosiaalityötä eli esimerkiksi paperitöitä, jotka vastaavat paremmin toimistosihteerin osaamista.

Työn priorisointiin liittyviä ammattieettisiä kysymyksiä

- Lainsäädännön, sovellusohjeiden ja työmenetelmien yhteensovittaminen

→ Resurssit ja velvollisuudet eivät vastaa toisiaan eivätkä mahdollista työntekijän asiantuntijuuden ja osaamisen hyödyntämistä

- Oikeudenmukaisuus ja asiakkaiden tasa-arvoinen kohtelu

→ Haasteena palveluiden ja resurssien epätasa-arvoinen jakautuminen

Mikä on työtehtävien priorisointijärjestys?

Kiireellisyys? Painostus? Tarvehierarkia? Tasa-arvo? Laki?

--> LAPSEN ETU

Priorisointi kunta- ja työpaikkatasolla

haasteet käytännön työntekijän näkökulmasta

- Työnajan kohdentaminen suoraan asiakastyöhön
- Henkilöstömitoitukset: riittävät resurssit ammattieettisesti kestävään asiakastyöhön ja työparityöskentelyyn
- Henkilöstöpolitiikka: pysyvät ja muodollisesti pätevät sosiaalityöntekijät
- Koulutuspolitiikka: riittävästi sosiaalityöntekijäkoulutusta pääkaupunkiseudulle

Kyse on myös arvoista:

Arvostetaanko lapsia ja ja vanhuksia?

Arvostetaanko meitä sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä?

**Työntekijän
vastuu
ja oikeusturva**

Lainsäädännön määrittämä työntekijän vastuu

Lastensuojelulaki korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän merkitystä lapsen edun valvojana ja työntekijän vastuuta.

Lapselle nimetyn sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista, avustettava lasta tai nuorta hänen puhevaltansa käytössä ja tarvittaessa ohjattava lapsi tai nuori riittävän oikeusavun piiriin.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa yleisesti siitä, että lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi saa tarvitsemansa palvelut ja tuen.

Työntekijän vastuuntaakka

- Moraalisen vastuun kantamiseen liittyy ahdistusta ja syyllisyyttä. Sosiaalityöntekijän oman toiminnan reflektointi ja huoli asiakkaan tilanteesta ei häviä päätöksen teon tai tekemättä jättämisen jälkeen.
- Epäeettisempää on vetäytyä virheiden pelossa kuin tuoda esiin oma näkökulma ja toimia.

Lindqvist, M. 2002. Paha, ymmärtämisen rajat ja auttajan varjo. Teoksessa Laitinen, M. & Hurtig, J. (toim.) Pahan kosketus. Jyväskylä: PS-kustannus. 168-190.

Mikä on yksittäisen työntekijän oikeusturva jos työlle annetut resurssit eivät mahdollista työtehtävän hoitamista eettisesti kestävästi?

**Lastensuojelun lapsiasiakkaiden riski
joutua kaltoinkohdeksi**

+

Lastensuojelun rajalliset resurssit

+

**Lastensuojelun sosiaalityöntekijän
vastuu asiakaslapsistaan**

=

Eettisesti haasteellinen yhtälö

Haasteena poliittisen ja käytännön työn tason kohtaaminen

Hyvinvoinnin

- a. poliittinen strategia (eli sosiaalipolitiikka joka tähtää lainsäädäntöön, talouteen ja instituutioihin vaikuttamiseen sekä järjestelmän kehittämiseen)
- b. pedagoginen strategia (ihmisiin vaikuttaminen: ihmisten vuorovaikutus ja kohtaaminen)

(Hämäläinen Juha)

**Jokaisella on oikeus
parhaisiin mahdollisiin
ihmissuhteisiin.**

-Mary Richmond

Kiitos mielenkiinnosta!
elina.ikonen@metropolia.fi